

Маўленчая размінка. Прачытайце верш. Правільна вымаўляйце гукі [дз'], [ц'], [г], [ў].

Зіхатлівыя сняжынкi

Па зямельцы Дзед Мароз
Поўны мех сняжынак нёс.
Рассяваў іх па палях,
Па лясах і па лугах,
Рассяваў па ўсіх сцяжынках
Зіхатлівыя сняжынкi,
Каб святлей было на свеце,
Каб гулялі з імі дзеці.

Пятро Сушко.



Выразánка — зроблены з дапамогай нажніц папяровы малюнак ці ўзор.

Крыжаві́на — два брусы, змацаваныя ў выглядзе крыжа, з адтулінай, у якую ўстаўляецца ствол елкі.

Купча́сты — пра дрэвы, кветкі: з пышнай, густой кронай.

Каме́ль — ніжняя патоўшчаная частка дрэва.

Чарада́ — размяшчэнне аднолькавых прадметаў адзін за адным.

Аздóблены — пышна прыбраны, упрыгожаны.

Храбусніць — утварыць хруст, трэск.
Штўчная (ёлка) — ненатуральная, зроб-
леная чалавекам.

ВАСІЛЬ ХОМЧАНКА

Елка з белымі кветкамі

Ці цвітуць елкі, ды яшчэ белымі кветкамі?
Скажаце — не? А я такую елку бачыў у дзяцін-
стве...

Было гэта вельмі даўно. Я жыў у маленькім
гарадку — іх тады называлі мястэчкамі. Нады-
ходзіў Новы год. Елкі ў нас не прадаваліся, як у
вялікіх гарадах. Кожны здабываў сабе яе сам...

Узяў і я сякеру і падаўся ў лес.

Выбраў сабе елачку і пачаў разграбаць валён-
камі пад ёю снег. Елачка была прысэдзістая,
стройная, купчастая. Я прыўзняў угору ніжнія
галінкі, замахнуўся сякерай — і ўтрымаўся, не
секануў. Мне здалося, што елачка ад страху не
то ўсхліпнула, не то рыпнула. Елачка хацела
жыць...

З самых малых год я шкадаваў усё жывое:
птушак, звяроў, дрэвы, траву. Ніколі без патрэбы
не ламаў голле дрэў, не рваў кветак проста так,
як некаторыя: сарве, панюхае і кіне.

Але гэту елачку хоць шкадаваў, а ўсё ж ссек. Ударыў сякерай па камлі, дрэўца пачало хіліцца, чапляцца лапкамі за сваіх сясцёр-елачак. Яшчэ раз секануў, яна калыхнула вяршынькай, храбусну́ла валокнамі і замерла на снезе.

Елачцы абрадаваліся сястра, брацікі. Мы паставілі яе ў крыжавіну, упрыгожылі цацкамі і выразанкамі з каляровых паперак. Прыгожая атрымалася ёлка. Каля яе мы скакалі, спявалі песенькі, вадзілі карагод, гулялі ў Дзеда Мароза і Снягурачку. І я гуляў і быў рады, што выбраў у лесе такую цудоўную елачку.

Назаўтра, ужо на Новы год, да мяне завітаў мой сябар Славiк, які жыў на другім канцы гарадка. Я адразу ж пачаў хваліцца сваёй ёлкай.



Славiк абыякава сказаў:

— Звычайная ёлка. Дні праз два ты яе выкінеш на сметнік.

Ён паглядзеў на мяне так, што я зразумеў: Славiк зараз паведаміць мне нешта асаблівае. І ён сказаў:

— На нашай вуліцы ёсць навагодняя ёлка... з белымі кветкамі.

— Ты што, якія на ёлцы кветкі?

— Такая ёлка ў Івана Сяргеевіча. Хочаш пабачыць яе?

Іван Сяргеевіч — наш местачковы доктар. У яго на дзіва багаты сад з рознымі рэдкімі раслінамі.

Мы пайшлі да Івана Сяргеевіча. Дарогай да нас далучылася чарада дзяцей, бо ўжо многія пачулі пра незвычайную ёлку.

У дом доктара Славiк зайшоў спачатку адзін, каб спытаць дазволу прывесці сяброў. Праз некалькі хвілін паклікаў і нас.

Я пераступіў парог першы і ад здзіўлення застыў на месцы.

Што за ёлку ўбачыў герой у хаце?

Як яна была ўпрыгожана?

Каля акна ў кадўшцы... цвіла вішня. Уся яна была ў белай квіцені, быццам у маі, калі

ўсё цвіце. Маленькія свечачкі, якія доктар запаліў на вішні, асвятлілі яе зіхатлівым жоўтым святлом. Мы і пах вішні адчулі — тонкі, ледзь улоўны. «Як малаком аблітыя, стаяць сады вішнёвыя...» — міжволі прыйшло на памяць.

Усе маўчалі, уражаныя такім дзівам. Так ціха было ў доме, што мы нават чулі патрэскванне свечак.

— Падабаецца? — спытаў Іван Сяргеевіч. Ён быў вельмі задаволены, што яго навагодняя «ёлка» так нас уразіла. Зняў з вішні цукеркі і пачаставаў нас. А потым павесіў новыя, для іншых дзяцей, якія, вядома ж, прыйдуць таксама падзівіцца на гэту «ёлку».

— Як жа яна зацвіла? — спыталі мы.

Іван Сяргеевіч спачатку раскажаў нам вось што:

— Калісьці нашы продкі вельмі любілі вішні. У іх быў нават бог вішань — Кёрніс. І было ў іх так заведзена: вішні вырошчвалі ў кадушках, а зімою, пад Новы год, прымушалі іх цвісці. За акном сумёты да стрэх, завіруха гудзе, а на покуці вішня ў квецені, аздобленая стужкамі ды свечкамі. Прыгожа і святочна. І так сустракалі кожны Новы год.

А потым хтосьці палічыў (нейкі, відаць, гультаяваты чалавек), што вельмі клапатліва — вырошчваць, а потым сустракаць Новы год з такімі вішнямі, і замяніў іх елкай. Пайшоў у лес, ссек, прынёс і паставіў. Проста і лёгка.

— А як жа вішню прымусіць зацвісці менавіта пад Новы год? — спытаў я.

— Трэба толькі захацець. Не вельмі ўжо і складана. У мяне да самага снежня вішанька гэта стаяла на холадзе. А потым яе ў пакой перанёс. Да светлага акна паставіў. Паліваў цёплай вадой, падкормліваў. Дрэўца і пайшло ў рост, зацвіло. У наступны Новы год у мяне зацвіце бэз. Прыходзьце паглядзець.



Вярнуўся я дамоў, зірнуў на сваю ёлку — вельмі шкада мне стала яе. Навошта я загубіў дрэўца? Няхай бы расло ў лесе, калыхала птушак, шапталася з ветрам...

Праз некалькі дзён ёлка амаль уся асыпалася, і я выкінуў яе на двор. Там ляжала ўжо шмат такіх ёлак.

І вось з таго далёкага часу я не прыношу перад Новым годам елкі ў хату... Праўда, цяпер можна замяніць жывую елку штучнай — капронавай, купіць у магазіне — на ўсё жыццё хопіць. У мяне ж, як калісьці ў Івана Сяргеевіча, на Новы год зацвітае якое-небудзь дрэўца: вішня, чарэшня, бэз, чаромха. Або ўскіпіць ружаватай пенай яблыневая галінка. Прыходзяць да мяне людзі, дзіцяцтва з незвычайнай «ёлкі».

Гадоў сорок я сустракаю Новы год з такой «ёлкай». Колькі ж я збярог дрэў за гэты час? Цэлы гай!



1. Чаму аўтару ў дзяцінстве даводзілася самому прыносіць дадому елачку перад Новым годам?
2. Як пісьменнік апісвае елачку? Прачытайце.
3. Чаму падлетку было цяжка ссякаць дрэўца? Падмацуйце адказ радкамі з твора.
4. Якую незвычайную навіну паведаміў Славік, завітаўшы да сябра?

5. Як выглядала навагодняя вішня ў хаце доктара Івана Сяргеевіча? Прачытайце яе апісанне. Якія ўражанні выклікала яно ў вас? Чаму?
6. Што раскажаў доктар дзецям пра навагодняе свята ў старажытных славян? Перакажыце змест яго аповеду.
7. Чаму пісьменнік, калі стаў дарослым, больш ніколі не прыносіў дамоў перад Новым годам елачку? Як гэта характарызуе яго?
8. Разгледзьце ілюстрацыі (с. 102, 105). Да якіх частак тэксту яны адносяцца? Прачытайце адпаведныя радкі.
9. Падрыхтуйце падрабязны пераказ часткі твора «Аповед доктара пра навагоднюю вішню».

Давайце абмяркуем. Як у вашай сям’і сустракаюць Новы год? Якая ў вас бывае ёлка?



Каля́ды — народнае зімовае свята. Працягваецца два тыдні.

Шчо́дры ве́чар — народны абрад, вечар з 13 на 14 студзеня, калі калядоўшчыкі другі раз абходзілі двары з «казой» і віншавалі са старым Новым годам.

По́куць — ганаровае месца ў хаце за сталом пад абразамі.

Капа́ — сена, снапы, складзеныя конусам.